Amb bones paraules

Els vermellencs

Gabriel Bibiloni gabriel@bibiloni.cat

S'ha fet costum referir-se al Mallorca amb el mot *vermellenc* (l'equip vermellenc, els jugadors vermellencs). No cal dir que pel color de la samarreta que duen els jugadors. Però, ben mirat, hi ha alguna cosa que no encaixa. Si mostràssim una samarreta tota sola, sense jugador a dins, a qualsevol persona i li demanàssim de quin color és, podem estar segurs que diria que és vermella i no vermellenca. Inequívocament vermella, com la sang o les roselles. Una cosa és vermellenca –o vermellosa– quan té un color que tira a vermell però no ho acaba de ser, igual que és groguenca si tira a groc o blavenca si tira a blau.

Aleshores, per què el Mallorca no és l'equip vermell, si el color que els jugadors llueixen als estadis és ben vermell i no una cosa que només s'hi acosta? Jo us ho diré. Perquè abans de parlar del Mallorca en català en els mitjans de comunicació, es va fer en castellà. Imaginem en aquesta llengua *el equipo rojo* o *los rojos*. Més d'un pensaria tot d'una en el desembarcament de Portocristo. Prudent i políticament correcte, algun periodista esportiu va cercar un sinònim de *rojo* que fos més manejable. En castellà hi ha *bermellón*, nom d'un mineral de color vermell que en català es diu *vermelló* i, per extensió, nom del color. Diguem de passada que Coromines troba que el mot espanyol ve del corresponent català, tot i que l'Acadèmia espanyola deu sentir-se més còmoda fent-lo derivar del francès. Doncs ja tenim el equipo *bermellón* i *los jugadores bermellones*. Afer resolt en espanyol. Després vingué el català, i, com sempre, no anàrem a cercar la lògica i la senzillesa de la pròpia llengua, sinó a cercar afanyosament la traducció del mot castellà. Aquí Sherlock Holmes ja perd un poc el quest, perquè els diccionaris castellà-català només donen *vermelló* com a equivalent de *bermellón*.

Segur que qualcú, ja he dit que sense pensar mai en el nom natural del color de la samarreta –les darreres!–, filant filant arribà al vermellenc, que s'acosta al *vermelló* i al *bermellón*. És un exemple alliçonador del que pot arribar a passar si hom no pensa en català sinó que tradueix; i un cas il·lustratiu de com funcionen els mecanismes interferidors de l'espanyol sobre la nostra llengua. Segur que si el color de la vestimenta fos blau o groc, mai no hauríem tingut un equip *blavenc* o un equip *groguenc*.

Els jugadors del Mallorca no són els únics que han estat designats a partir del vermell de la seva indumentària. A Mallorca hi havia les *vermelletes*, una congregació de religioses que acollien nines òrfenes, que tingué la seu en el Temple i que vestí l'hàbit vermell fins als anys seixanta. I a la Seu hi ha la *sagristia dels Vermells*, que no són els jugadors de Son Moix, sinó els escolans cantors de la catedral, que ja podeu suposar per què tenen el nom que tenen.

Definitivament, farien bé els periodistes esportius dels nostres mitjans de comunicació de parlar amb tota normalitat de l'equip vermell i dels jugadors vermells.

PARADA dE LLIBRES

Josep Maria Benet i Jornet (Barcelona, 1940) és, des de fa moltes dècades, un dels noms més emblemàtics i solvents del teatre català. Aquesta temporada ha tornat a demostrar-ho amb l'obra *Soterrani*, que ha aconseguit un gran èxit de crítica i públic a la Sala Beckett de Barcelona, i la qual acaba de ser editada en un petit volum per Edicions 62.

Soterrani és una obra fosca i inquietant, que té un parentesc més o menys explícit amb *El cor de les tenebres* de Joseph Conrad. La gran virtut literària de l'obra és que és capaç d'expressar tots els matisos i efectes de l'horror sense caure mai en el pur melodrama tremendista ni la truculència més elemental. L'argument és senzill i poderós. Dos individus que no es coneixen de res i aparentment no tenen cap contacte, mantenen una conversa seca, esquerpa, plena de sobreentesos i només superficialment banal, que, tanmateix, progressivament va revelant la personalitat secreta de cada un dels dos personatges. Uns personatges ordinaris, com nosaltres, que mantenen una relació de quotidianitat amb l'horror, qui sap si també com nosaltres.

Les Edicions del Salobre continuen sent un dels millors i més transitables ponts que té avui dia el lector mallorquí cap a la literatura portuguesa. Una altra prova –inèdita, excel·lent– la tornem a tenir amb la recent edició de *El Delfí*, una novel·la d'un dels noms imprescindibles i cabdals de la literatura portuguesa contemporània, José Cardoso Pires (Peso, 1925 - Lisboa, 1998). Està considerada una de les més importants de la novel·lística portuguesa del segle XX, i va significar un salt cap endavant qualitatiu en l'obra de Cardoso Pires. "Observa la realitat contemporània de Portugal com si fos una trama policíaca, amb una atmosfera carregada de misteri i uns personatges sinistres al límit entre la vida i la mort". La traducció de l'obra, que s'intueix rigorosa, precisa i fidel, ha anat a càrrec d'Anna Cortils Munné.

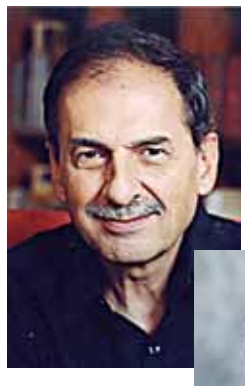

En la passada edició dels Premis Octubre de Literatura, el premi Joan Fuster d'Assaig va ser concedit a un escriptor mexicà d'ascendència catalana, Carlos Guzmán Moncada. El tema de l'assaig era l'exili català a Mèxic. El títol, *Una geografia imaginària: Mèxic i la narrativa catalana de l'exili*. Al llibre hi apareixen la majoria dels noms més importants –mítics– del nombrós grup d'escriptors que s'exiliaren al país centreamericà: Calders, Ferran de Pol, *Tísner*, Bartra, Hurtado o Riera Llorca. Com explica la contraportada, "partint d'un recorregut transversal al llarg d'aquesta geografia, l'assaig proposa portar-ne a terme una lectura que permeti distingir amb claredat tant la concretesa de l'experiència d'exili que hi traspua, com les constants i divergències existents a les nombroses mirades sobre aquest Mèxic real i imaginari". En fi: un fragment –lúcidament reflexionat– de la nostra història.

Al llarg de l'últim segle, en la literatura catalana, el gènere dietarístic ha estat profusament conreat. Potser mai no havia vist la llum, però, un *Dietari* tan particular com el que Lleonard Muntaner acaba de publicar a Vicenç Villatoro (Terrassa, 1957). La seva particularitat és que mentre l'anava escrivint, anys 97 i 98, Villatoro era el responsable de Promoció Cultural a la Generalitat. Això fa que a les habituals reflexions sobre temes diversos, i a les també habituals notificacions sobre la pròpia vida quotidiana, en aquest llibre s'hi afegeixin moltíssimes anècdotes relacionades al món políticocultural català i espanyol, amb els seus protagonistes, que sovint hi figuren amb noms i llinatges.